

DOI: 10.32347/2786-7269.2024.10.196-204

УДК 712.4.017:7.045(510)

У Юелінь

675691245qq.com, ORCID: 0009-0009-2450-6421,

Київський національний університет будівництва і архітектури

СПЕЦИФІКА ПОЛІХРОМІЇ ДАВНЬОГО ФРЕСКОВОГО СТІНОПISУ КИТАЮ

Тема дослідження пов'язана з особливостями колористики китайських стінописів в давніх гробницях. Проаналізовано специфічну роль кольорів в сюжетах фресок давніх поховань і їх символічне значення. На прикладі древнього поховального стінопису простежено зміни колористики, символічну роль кольорів в зображенні священних фігур, міфічних істот і світських сюжетів. Таким чином, аргументовано, що у ритуальному фресковому стінописі застосовували специфічну колористику поряд зі специфічними образними засобами і композицією.

Ключові слова: поліхромія; специфіка; давній фресковий стінопис; Китай.

Вступ.

Колір в китайській культурі відігравав значно вагомішу роль, ніж в європейській культурі, де він був передусім носієм естетичних властивостей. Протягом тисячоліть формувались певні канони зображень, що видно починаючи від найдавніших фрескових стінописів в гробницях із зображенням міфічних володарів Фусі і Ньюва (Рис.1). Як приклад можна назвати гробниці Бу Цяньцю в місті Лоян та Хелінгер-Хан.

Перший приклад особливо важливий, оскільки він свідчить, як в часи династії Хань за допомогою умовних узагальнених зображень великого масштабу в поєднанні з великими акцентними кольоровими плямами передавали візуально даоські вірування про структуру Всесвіту і пантеон божеств. Поширення таких ритуальних стінописів в гробницях свідчило про бажання задобрити божества, аби вони були приязними до небіжчика в потойбічному світі. Такі сюжети є нереалістичними, фактично, вони містять набір складових релігійної доктрини даосизму.

Втім, якщо на ранньому етапі гробниці прикрашають переважно ритуальні стінописи, то поступово до них долучаються і світські сюжети, що видно у фресці «Танцівники і музиканти» в гробниці Хелінгер Хан.

Для проведення дослідження опрацьовувалась джерельна база, пов'язана саме з дослідженням давнього китайського стінопису різних періодів;

- статті, присвячені ритуальним стінописам і специфіці реставрації [1-5];

- статті, присвячені фресковим стінописам комплексу Дуньхуана [6,7].

Приклади традиційної китайської фрески

Фрагмент стінопису гробниці Бу Цяньцю в місті Лоян в провінції Хенань (86-49 рр. до н.е.).

Авторська реконструкція композиції фрескового зображення Фусі і Ньюйва в гробниці Бу Цяньцю.

Стінопис «Танцівники та музиканти» в гробниці Хелінгер Хан (період правління династії Східна Хань, округ Хелігер, Хух-Хото).

Авторська реконструкція фрески «Танцівники і музиканти».

Авторська реконструкція зображення Фетянь в печері Дуньхуан

Авторська реконструкція зображення Фетянь в печері Дуньхуан

Рис. 1. Графічна реконструкція давнього поховального стінопису. Автор Дін Ян, 2024.

Основна частина.

Ми вже згадували приклад давнього поховального стінопису в гробниці Бу Цяньцю, де є характерні зображення даоського пантеону божеств – міфічного володаря Фусі і його сестри Ньюйва з людською головою і тілом змії. Графічні дослідження цього сюжету і іншого сюжету – стінопису «Танцівники і музиканти» в гробниці Хелінгер Хан провів в своєму дослідження китайський науковець Дін Ян (Рис.1). Саме графічна реконструкція з чітким окресленням контурів елементу стінопису дозволяє визначити його характерні особливості.

Насамперед охарактеризуємо зміст таких ритуальних сюжетів, оскільки вони мали місце навіть серед суто буддійських стінописів гротів комплексу Дуньхуана. Розуміння зображених істот в давній китайській культурі допомагає зрозуміти, чому саме вони так зображувались із застосуванням певних кольорів.

Фусі і Ньюйва – це древній даоський пантеон божеств, які жили в горах Куньлун. Розташування їх поряд в одній кольоровій гамі, з головами людей і зміїними хвостами відповідає давній легенді про те, що вони стали першою божественною шлюбною парою. Згідно із зображеннями на фресках, давні китайці вірили, що Фусі був сином божества і жінки з райської країни, тому він мав екзотичну зовнішність з поєднанням тіла змії і голови чоловіка.

Оскільки ніхто не бачив Фусі, риси обличчя майже не промальовувалися, але детально прописувалися атрибути – обриси голови людини і хвіст змії. Зображення мало символізувати божественну велич, оскільки за легендою Фусі навчив перших людей музиці, придумав перше ієрогліфічне письмо, дав людям вогонь і навчив їх ловити рибу.

Важливою персоною була і сестра Фусі богиня Ньюйва, теж з головою людини і тілом змії. Ньюйва теж була видатною істотою: за міфом, вона могла перевтілюватись кожного дня до семи десяти разів і саме вона створила перших людей з глини, виліпивши безліч фігурок, і потім розділивши їх на соціальні групи.

Вважалося, що саме Ньюйва започаткувала шлюб для народження дітей, втомившись виліплювати людей з глини і вдихаючи в них життя. Це вкупі піднесло Ньюйва до рангу однієї з головних богинь даоського пантеону.

Відчуття незаповненості простору фрески і зображення великого сонячного диску червоного кольору символізувало пов'язано з Ньюйва ідею круговерті явищ в природі, оскільки вважалося, що цим змінам природних явищ якраз і сприяє безкінечні трансформації Ньюйва.

В легендах про Ньюйва також є згадка про колір, причому в символічному сакральному значенні. Так, фігурки, які Ньюйва виліпила руками із жовтого лесу, з часом створили правлячі імператорські династії, а жовтий і золотий

колір стали суто імператорськими кольорами. З фігурок, які Ньюва ліпила з глини і бруду утворились низькі соціальні прошарки людей.

Таким чином, на прикладах поліхромії давніх поховань можна визначити, що особливе символічне значення надавали червоному і жовтому кольорам.

У випадку стінопису їх зображеннями Фусі і Ньюва підкреслена неврівноважена асиметрія розпису підсилена кольоровою плямою червоно-помаранчевого сонця майже по всій висоті стінопису.

Таким чином, через домінування елемента насиченого кольору (а яскравий червоний колір належить до наближаючих кольорів) саме диск червоного сонця з абстрактним чорним птахом в центрі мимоволі перебирає на себе домінуючої теми стінопису.

Поліхромія розпису досить обмежена, домінує червоно-помаранчевий колір основних плям на блакитному світлому тлі, а деякі елементи, як-то риси обличчя Фусі ледь підкреслено чорним.

На відміну від ритуального сюжету з Фусі і Ньюва, яке є крупно масштабним з обмеженою кількістю елементів, сюжет «Танцівники і музиканти» хоча і розміщений в поховальній камері, проте є світським, що вплинуло як на зміну композиції, так і на колористику і деталізацію.

Порівняно із зображеннями міфічних істот Фусі і Ньюва, які намальовані досить умовно і абстрактно, без зайвої деталізації, у випадку світського сюжету площину стінопису заповнено великою кількістю змаштабованих фігур людей з дрібною деталізацією, що перетворює композицію на дрібномасштабну.

Хоча засоби передачі просторовості залишаються ще досить примітивними, проте художник досить вдало передав пози людей і співвідношення фігур і предметів.

Але варто звернути увагу на принципово інший характер залиття кольорових плям. Якщо в ритуальному стінописі переважають великі цілісні кольорові плями, які перебирають на себе роль домінант сюжету, то в світському стінописі спостерігається велика кількість подрібнених кольорових плям, навіть тло розбивається багатьма фігурами.

Так само в кожній фігурі одночасно застосовано і деталізацію, і велику кількість дрібних кольорових плям. При цьому кольорова палітра як і в першому випадку залишається досить обмеженою: коричневе тло, червоні, чорні і білі деталі, елементи окреслено коричневими і чорними лініями.

Тут варто провести порівняння з масштабними стінописами унікального буддійського комплексу Дуньхуан. Ми виділили саме цей комплекс з декількох причин.

По-перше, стінопис Дуньхуана втілює найкращі мистецькі техніки і прийоми, як місцеві, так і запозичені, і по суті є енциклопедією буддійського

мистецтва від IV до XIV століть, де, до речі, знайшлося місце і даоському пантеону божеств.

По-друге, в стінописі Дуньхуана спостерігаються від періоду до періоду ті ж тенденції, що і в стінописах древніх гробниць: спочатку це стінописи ритуального умовного характеру, але згодом він доповнюється суто світськими сюжетами, в яких поступово проробляються навички реалістичного живопису.

Рис. 2. Фреска ритуального характеру сюжет з Буддою Династія Північна Лян (401-439 рр.).

Порівнюючи стінописи Дуньхуана раннього періоду і періоду розквіту з давніми поховальними стінописами, спостерігаємо ті ж самі тенденції. На ранньому періоді сюжет ритуального характеру характеризується умовністю, заливкою одним тоном великих площин, відсутністю деталізації і обмеженою поліхромією.

На етапі розвитку тривають паралельно процеси ускладнення і удосконалення композиційної побудови, насиченості площини елементами, відтак на місце великих кольорових плям приходить велика кількість різноманітних кольорових плям різного розміру.

Рис. 3. Фреска ритуального характеру сюжет з Буддою. Династія Суй (581-618рр.)

Поряд з суто ритуальними сюжетами з'являються світські сюжети, а ритуальні сюжети стають більш деталізованими, з включенням зображень предметів і пейзажів.

Висновки.

Аналіз ритуальних і світських стінописів в давніх гробницях Китаю і в святилищах буддійського комплексу Дуньхуан, досліджених науковицею Ван Шижу [6,7], засвідчив спільність явищ, які можна охарактеризувати наступним чином.

1. Спостерігається відхід від умовної обмеженої поліхромії з домінуванням кольорових плям відкритих кольорів великого розміру до деталізованого зображення з великою кількістю складних кольорів і дрібних кольорових плям. Таким чином відбувається відхід від крупного масштабу, вираженого через елементи і кольорові плями, до дрібного масштабу з великою кількістю з деталізованих кольорових зображень.

2. В процесі розвитку мистецьких технік розширюється і ускладнюється кольорова палітра і способи нанесення кольорів.

3. Відбувається деталізація фігур і рис облич.

4. Поряд з суто ритуальними з'являються світські сюжети.

5. Після поширення запозиченого з Індії буддизму внаслідок релігійного синкретизму буддизму з даосизмом і конфуціанством даоські зображення є і в буддійських стінописах.

Список джерел

1. Krupa M., Ding Y., Tovbych V., Gnatiuk L. (2020) Sakralność, mitologizm i realizm. Malarstwo ścienne dynastii Han i jej wpływ na dalszy rozwój chińskiej sztuki i architektury, "Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation", no 63, pp.116-124.

2. Sandu I., Deak Gy., Ding Y., Ivashko Y., Sandu A.V., Moncea A., Sandu I.G. (2021) Materials for Finishing of Ancient Monuments and Process of Obtaining and Applying. International Journal of Conservation Science, vol. 12, is.4, pp. 1249-1258.

3. Ding Y., Sandu I.G. (2021) Genesis of Images and Technique of Ancient Chinese Wall Painting, International Journal of Conservation Science, vol. 12, is. 4, pp. 1309-1326.

4. Gryglewski P., Ivashko Y., Chernyshev D., Chang P., Dmytrenko A. (2020) Art as a message realized through various means of artistic expression. Art Inquiry. Recherches sur les arts, vol. XXII, pp. 57-88.

5. Orlenko M., Dyomin M., Ivashko Y., Dmytrenko A., Chang P. (2020) Rational and aesthetic principles of form-making in traditional Chinese architecture as the basis of restoration activities. International Journal of Conservation Science, vol. 11, is. 2, pp. 499-512.

6. Wang S. The influence of Dunhuang's frescos on the creation of the modern painting "gunbi-zhuntsai" (2023). *Modern engineering and innovative technologies*, is. 27, part 2, June, pp.14-18.

7. Wang S., Sandu I. (2023). The influence of Political Events and Ideology on The Formation of the Picture Concept of Dunhuang Caves Frescos. *International Journal of Conservation Science*. vol.14, is. 4, December, pp.1443-1462.

Post-Doctoral student **Wu Yueling**,
Kyiv National University of Construction and Architecture.

SPECIFICITY OF POLYCHROMY OF ANCIENT FRESCO WALL PAINTING OF CHINA

The topic of the research is related to the peculiarities of the coloring of Chinese wall paintings in ancient tombs. The specific role of colors in the scenes of frescoes of ancient burials and their symbolic meaning are analyzed. On the example of an ancient funerary wall painting, changes in colors, the symbolic role of colors in the depiction of sacred figures, mythical creatures, and secular subjects are traced.

Thus, it is argued that in the ritual fresco wall painting, specific coloristics were used along with specific figurative means and composition.

The analysis of ritual and secular wall paintings in ancient Chinese tombs and in the sanctuaries of the Dunhuang Buddhist complex testified to the commonality of phenomena that can be characterized as follows.

1. There is a departure from conventional limited polychromy with the dominance of color spots of bright colors of large size to a detailed image with a large number of complex colors and small color spots. In this way, there is a departure from a large scale, expressed through elements and color spots, to a small scale with a large number of detailed color images.

2. In the process of development of artistic techniques, the color palette and methods of applying colors expand and become more complicated.

3. There is detailing of figures and facial features.

4. Secular plots appear along with purely ritual ones.

5. After the spread of Buddhism borrowed from India as a result of the religious syncretism of Buddhism with Taoism and Confucianism, Taoist images are also found in Buddhist murals.

Key words: polychromy; specificity; ancient fresco wall painting; China.

REFERENCES

1. Krupa M., Ding Y., Tovbych V., Gnatiuk L. (2020) Sakralność, mitologizm i realizm. Malarstwo ścienne dynastii Han i jej wpływ na dalszy rozwój chińskiej sztuki i architektury, “Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation”, no 63, pp.116-124. {In Polish and in English}
2. Sandu I., Deak Gy., Ding Y., Ivashko Y., Sandu A.V., Moncea A., Sandu I.G. (2021) Materials for Finishing of Ancient Monuments and Process of Obtaining and Applying. International Journal of Conservation Science, vol. 12, is.4, pp. 1249-1258. {In English}
3. Ding Y., Sandu I.G. (2021) Genesis of Images and Technique of Ancient Chinese Wall Painting, International Journal of Conservation Science, vol. 12, is. 4, pp. 1309-1326. {In English}
4. Gryglewski P., Ivashko Y., Chernyshev D., Chang P., Dmytrenko A. (2020) Art as a message realized through various means of artistic expression. Art Inquiry. Recherches sur les arts, vol. XXII, pp. 57-88. {In English}
5. Orlenko M., Dyomin M., Ivashko Y., Dmytrenko A., Chang P. (2020) Rational and aesthetic principles of form-making in traditional Chinese architecture as the basis of restoration activities. International Journal of Conservation Science, vol. 11, is. 2, pp. 499-512. {In English}
6. Wang S. The influence of Dunhuang’s frescos on the creation of the modern painting “gunbi-zhuntsai” (2023). Modern engineering and innovative technologies, is. 27, part 2, June, pp.14-18. {In English}
7. Wang S., Sandu I. (2023). The influence of Political Events and Ideology on The Formation of the Picture Concept of Dunhuang Caves Frescos. International Journal of Conservation Science. vol.14, is. 4, December, pp.1443-1462. {In English}.